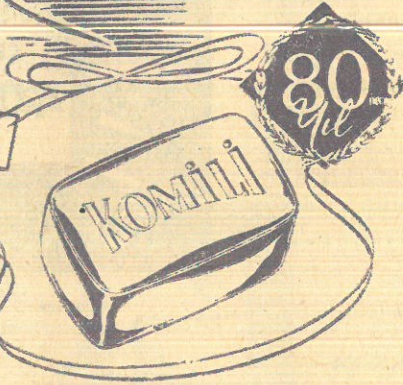

Yalnız
artistlerin
değil
sizin
cildiniz de

BU SABUNLA

güzelleşir
Kadife gibi yumuşar,
Taze, temiz ve
Cazibeli olur

Beta
fazlı

KOMİLİ

TUVALET SABUNU

Daha iyi. Daha ucuz...

Sabun bitinceye kadar kokusu devam eder.

Nacmi Komili Tel. 220796 İSTANBUL

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

MART 1961

İÇİNDEKİLER

Ergenekon	Faik AKÇIN
Eskiden Nasıl Karagöz Oynatılırdı ?	Hayali Küçük ALİ
Ramazanlar Nasıl İlan Olunurdu ?	Ord. Prof. Dr. A. Süheyl ÜNVER
Yine Kopuz ve Yelteme Üzerine	Prof. Mahmut R. GAZİMİHÂL
Kastamonu'da Yağmur Duası	Mehmet CANDAN
Başa Giyilen Çeşitli Başlıklar (II)	Seyfettin ŞİMŞEK
Eski İstanbul Türküleri	Behice KÖPRÜLÜ
Halk Müziğinde Otantizm	Veysel ARSEVEN
Aşık Meyyiti (I)	Raci DAMACI
Kadamut Mânileri (I)	Yılmaz ELMAS
Ayın Olayları	Bora HİNÇER
Kandıra'da Kur'a Geleneği	Muzaffer UYGUNER

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 140

KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

1961
YILINDA

15.000

KİŞİYE KAZANMA ŞANSI

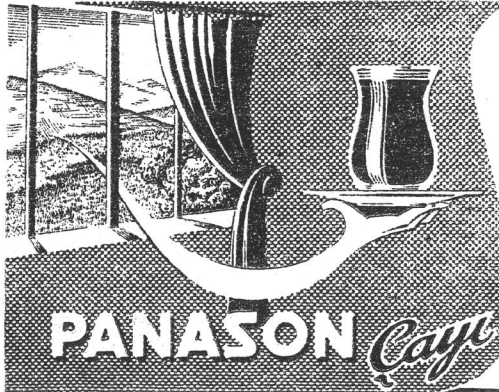
230.000 ve **1.525.000**

Liralık apartman daireleri Liralık para ikramiyeleri.

Her çekiliş planı ayrıca ilan edilecektir.

AKBANK

Vade 1'er 100 vadesiz her 200 liraya ayı bir lira dört altıdır.

TABIATIN
SUNDUĞU
ŞİFA ÇAYI

PANASON

PAPATYA
NANE
ANASON

PANASON Çayı

29 HAZİRAN 1961

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 140

MART 1961

YIL: 12 —CİLT: 6

ERGENEKON (1)

Yazan: Faik AKÇIN

Milâdın birinci yüzyılı idi. Oğuz Devleti Siyanpi Tatarlarının baskınına uğruyarak bozulmuş, yakılmıştı. Göktürlere hükmeden İlhan, Tatarlara hâkim olan da Siyunçhan idi. Siyunçhan Kırkız yâni Türk kaçkınları ile birleşerek büyük bir savaşta Hakan İlhan'ı yenmiş, ordusunu dağıtmış, yoketmişti. O kadar ki bu kanlı savaşta Göktürk ailesinden ancak dört kişi kurtulabilmişti. İlhan'ın en küçük oğlu Kayan ile kardeşinin oğlu aynı yaşta Tukuz ve iki kız.. Güç belâ canlarını kurtararak kaçarlardı. Kaçarken yavrularını emziren bir alageyik bunlara kılavuzluk eder. Yüksek dağlar aşarlardı. Sonunda ulu ve karlı bir dağa çıkarlardı. Bir de ne baksınlar; dağın gündoğu çevresinde akar sular gür pınarlar, sülün ırmaqlar, zümrüt çayırklar, türlü meyve ağaçları, her çeşit av kuşları görürler. Bin güçlük ve zorlukla aşağıya inerler. Her yanı kapalı bu belirsiz vadiyi yurt edinirler, ve bu yere Ergenekon adını verirler. Bunlar yanlarında götürebildikleri hayvanların sütü, eti ile beslenirler ve derilerini giyerlerdi.

Türk mitolojisine göre Oğuzlar dört yüz yıldan çok burada kalarak üremişler, nüfus ve hayvanatça o kadar çoğalmışlar ki bu yerlere sığamaz, bu vadi kendilerini alamaz olmuştu. Dışarıya çıkmak, açılmak ve taşınmak isterler; derler ki: [Ergenekon

dışında atalarımızdan kalma yahşi iller, geniş bölgeler varmış, bizim eski yurtlarımız oralmış; Tatarlar üstün gelerek bu mutlu yerlerimizi elimizden almışlar. Şimdi ise bizler çoğaldık. Bu iki dağ arasında korka çekine ne diye oturalım] Fakat bu kadar kalabalıklı, bunca eşya ve hayvanlarla çıkmak, göçetmek için yol bulamadılar. O aralık içlerinde bir demirci vardı. O süreyedek yabancı hayvanların izi bile görünülmiyen bu yerde günün birinde bir bozkurt belirir; bu dişi kurt dağ yamacında bir kovuğa girer. Demirci bunu görür görmez ardından gider. Biraz sonra delikten yalnızca çıkar. Tezden ulusları, ilterleri (halkı ve ülke başbuğlarını, hâmlerini) başma toplar ve : [Şurada bir dağ var, amma demirle karışık; odun, kömür yığılarak eridilirse umarım ki bize bir yol açılır, esenliğe kavuşuruz.] der.

Bu düşünceyi hepsi yerinde bulur, beğenirler. Tezden elbirliğiyle işe girerler. Dağın üstüne bir kat odun, bir kat kömür istif ederek ateşlerler; yetmiş yerden büyük körüklerle üflerler. Bu işlem ve çalışma dağın bir parçasını eritir; geçecek kadar bir gedik ve yol açılır.

Yedi boydan beri burada, bu garip bölgede kısılmış, kalmış olan ve karanlık bir dirim süren Kayan ve Tukuz'un torunları ve kuşakları bu derin ve çetin bo-

gazdan böylelikle çıkarlar. İşte Türkler komşulukları dolayısıyla İranlıların "Nevruz," dedikleri yeni, kurtuluş gününe kavuşurlar. Bu çıkış ve doğuş milâdın beşinci yüz yılında olmuştur.

Ergenekon'dan çıktıkları sırada Göktürklerin başındaki kahramanın adı "Börtöce - ne(2) idi. Bu kurtarıcı hayvan, Türkler katında kutsal ve mutsal sayılarak Börtöcene adı ondan sonra Hanlara takılagelmiştir ve ongunlarının (3) belli başlı sembolü olmuştur. Gene çıkış ve kurtuluşa bir demircinin önderlik ettiği demirin önemi ve yararlığa olan yararlığı yönünden bu maden de beş kutluğ öke ve ilkedend biri sayılarak demir = timur sözcüğü Türklerle ad olmuştur.

Türklerin Meryem-i betulü yerinde Alangova (4) adlı kadın Börtöcene soyundandır.

Sözün özü: Altay dağlarından çıkan Gök Türklerin başkanları bulunan Tümen, (Arapların araplaştırarak Ye'cuc - Me'cuc dedikleri) Cüçüen Tatarlarının hakani Tüpin hana elçi göndererek kızını ister. Tatar hanı kızar, köpürür; bir demirciye hele bir tutsağa kız veremeyeceğini yanıtlayarak elçiyi kovar. Buna karşılık Tümen han da Tatar hakasının elçisini öldürerek savaş açar. Yapılan savaş sonunda Tatar hakasının ordusu yenilir, kendisi de ölü düşer. Tümen Han ünvanını alır. Böylelikle Hanlık Tatarlardan tekrar Türklerle geçer.

İşte 9/10 mart kutlu günü atalarımızın karanlıktan aydınlığa çıktığı, kaknuş (5) gibi yeniden dünyaya gelip özgürlüğüne egemenliğine kavuştuğu mutlu ve tarihsel mitolojik bir gündür.

(1) Ergene = dağbeli anlamına gelir, kon da konmaktan konak demektir. Hatta Macarcada Oregon = oreğon vatanı kadim anlamındadır. Ergenekon Çinlilerin Tıryan San dedikleri (Simal yolu) üstünde yani Türklerin Tanrıdağı adını verdikleri Çin kuzeyinde Altay vadisindedir.

(2) Kızılkurt demektir.

(3) Sancak, bayrak

(4) Âhu-yü Nürâni anlamına gelir.

(5) Frenklerin "feniks,, dedikleri yapıp

Bize gelen B. KİTAPLAR

* William Saroyan - Memet Fuat : "Yoksul İnsanlar". Hikâyeler. Varlık Büyük Cep Kitapları: 182. 16x12 boyunda, 96 sayfa, 2 lira.

* Marcel Proust-Tahsin Yücel: "Swannın Aşkı". Roman. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 27. 16x12 boyunda, 216 sayfa, 4 lira.

* Alain - Muzaffer Reşit: "Mesut Olmak Sanatı". Kısa yazılar ve notlar. Varlık Büyük Cep Kitapları: 183. Üçüncü basılış. 16x12 boyunda, 96 sayfa, 2 lira.

* Azize Erten Bergin - Zahir Güvenli: "Büyük Romanlar". En ünlü 75 romanın özetleri. Varlık Faydalı Kitaplar: 11. 16x12 boyundda, 328 sayfa, 5 lira.

* Suat Taşer: "Aşk ve Barış,,. Dedekorkut masallarından meydana getirilen 3 perdelik oyun. Varlık Tiyatro Serisi: 16x12 boyunda, 73 sayfa, 2 lira.

* Ahmet Hamdi Tanpınar: "Şiirler". Yeditepe Yayınları: 96. 20x14 boyunda, 76 sayfa, 500 kuruş.

* Melih Cevdet Anday: "Rahatı Kaçan Ağaç". Şiirler. Yeditepe Yayınları: 105. İkinci baskı. 20x14 boyunda, 200 kuruş.

* Erskine Caldwell - Me'ih Cevdet Anday: "Penceredeki Işık". Roman. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 28. 16x12 boyunda, 168 sayfa, 4 lira.

* Sadi Borak: "Atatürk'ün Özel Mektupları". Varlık Büyük Cep Kitapları: 185. 16x12 boyunda, 84 sayfa, 2 lira.

* André Siegfried - Samih Tirvakioglu: "Milletlerin Karakterleri". Varlık Favdalı Kitaplar: 12. 17x12 boyunda, 230 sayfa, 5 lira.

* Münir Süleyman Çapanoğlu: "Basın Tarihimizde İlâve". Türk Gazeteciliğinin 100. yılı münasebetiyle. Hür Türkiye Mecmuası Yayınları: 1. 23x17 boyunda, 88 sayfa, 5 lira.

külündden tekrar dirilen, taze hayat bulan kuş.

Halk Eğlenceleri:

ESKİDEN NASIL KARAGÖZ OYNATILIRDI

Yazan: Hayali Küçük Ali

Kırk yıllık karagözcüyüm. Kahvelerde, bahçelerde, çadırlarda, gazinolarda, sünnet düğünlerinde, okullarda, tiyatrolarda, radyalarda binlerce defa karagöz oynattım. Birçok yavruları ve büyükleri de kahkahalarla güldürdüm. İhtiyarlamadım. Çünkü onlarla beraber ben de güldüm. En zevkli Karagöz oynattığım zamanlar, Ramazan ayları idi. Çünkü o aylarda, — ne bileyim — seyirciler karagöz seyretmeye daha hazırlıklı görünüyordular.

Kırk yıllık Karagözcü olduğumu söylerken, kırk yıl önce nasıl Karagöz oynattığımdan da azıcık bahsedeyim diyorum. Hem eğlenir, gülersiniz.

40 YIL ÖNCE

Bundan 40 yıl öncesinde, yani Birinci Dünya Harbi başlamadan önce İstanbulun her semtinde birer hayal perdesi kurulurdu. Ramazana 4 gün kala herkes yerlerini hazırlar, kış mevsimi ise kahvelerde ve muntazam çadırlarda, yaz mevsimi ise hem kahvelerde hem de bahçelerde tertibat alırdı. Zaptiye Nezaretine birer dilekçe verilir, dilekçeler polis müdürlüğüne, oradan polis merkezine ve oradan karakollara havale edilir tahkikat başlardı.

Karagöz oynamak için zaptiyenin ileri sürdüğü şartlar da şöyle :

1) Oyun yerleri, cami, tekke ve mek-teplere en az 40 metre uzakta olacaktır.

2) Bu yerleri tutanlar eshabı namus-tan olacak ve hiçbir suç ile mahkûm bulunmayacak.

3) Karagözcünün elinde vesikası olacak.

Bu vesika Karagözcüye hükümetçe inceden inceye tahkikat yapıldıktan sonra verilir. Benim vesikamda neler yazılı olduğunu bilmek ister misiniz?

"Mevlevihane kapısı kurbinde Velet Karabaş mahallesinde Çarıkhaneye sokağında 16 numaralı hanede mukim bälâyâ fotoğrafı mevzu Ali Efendiye edep ve terbiye dair resinde hikâye söylemek meddahlık etmek ve hayal oynamak için müsaade edildiğini

nâtrik işbu vesika ita kılındı.

2 Nisan 1340

Polis Müdürlüğü

Fakat bunun'a iş bitti mi bakalım?. Ne gezer!. Bir dilekçe de ait olduğu Belediye Reisliğine verilecek. Haydi oraya taşınır dık. Orada da şöyle tahkikat yapıldı.

1) Karagöz oynatılan yer sıkhate muzır mıdır?

2) Yangın olduğu zaman kaçmak için iki kapısı var mıdır?

3) Yangın söndürmek için tertibat alınmış mıdır?

Bu tahkikat da tamamlanıp ruhsat tezkeresi (yerine göre 450, 300 veya 150 kuruş mukabilinde) alındıktan sonra Karagöz (yahut o zamanki tabiriyle hayal) oynatmağa mezun olurduk. Ama bütün bu işler Ramazana on gün kalıncaya kadar arkasını kovalamak suretiyle zor biterdi.

Ha şunu unuttum, Karagöz oynamak için aldığımız izin tezkeresine para verdikten sonra, Darülaceze'ye de aynı miktarda bir şey öderdik. Ama bunu seve seve verirdik. Çünkü — takılmak gibi olmasın ama — birçok "hayali"lerimiz, yani Karagözcülerimiz, gözlerini Darülacezede kapamışlar.

OYUNA HAZIRLIK

Şimdi gelelim, izin alıp yer tutulduktan sonraki hazırlıklara.. Artık neresi nasip olursa, kahve mi, çadır mı, kapısına şöyle bir levha asılırdı :

"Hulûliyle müşerref olduğumuz Ramazan-ı şerifin birinci gecesinden nihayetine kadar işbu mahalde Hayali şehir filân.. efendi tarafında Karagöz oynatılacağından teşrif buyuracak zevatı kıramm ezher eibet memnun kalacakları bedîhidir.."

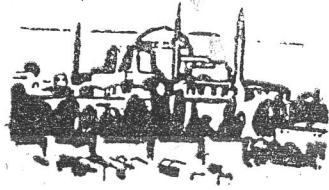
KARAGÖZ İLANLARI

Artık gelip geçenin, bilhassa babalarının elinden tutup tintin dolaşan çocukların heyecanını tasavvur edebilirsiniz. Minarelerde kandillerin yanması bekleniyor. Fırınlardan burcu burcu yumurtalı Ramazan pidelerinin kokuları geliyor. Yağlı, su-samlı simitler camii avlularında kurulmuş sergilerde erik, çilek, kayısı, portakal re-

Eski İstanbul'da :

RAMAZANLAR NASIL İLAN OLUNURDU? 7

Yazan: Ord. Prof. Dr. A. Süheyl ÜNVER

Türkler asla lâübali hareket etmeyen ve dini usul ve erkândan harice çıkmayan Müslüman milletlerden olduğundan ibadet vazifelerine çok ehemmiyet vermişlerdir. Bu cihetle Selçuk ve Osmanlı Türkleri muvakkithaneler kurarak dini zamanları her buldukları tul ve arz derecelerine göre sahil olarak tesbit etmişlerdir. İşte Ramazan ayının ilk gününe de böyle kassasiyet göstermişler ve bunu merasimle bir ananeline sokmuşlardır. Cumhuriyetimizin ilânı beraber rasathanemiz daha fenâî bir surette Ramazanı tesbit ettiğinden bu amprik usulden vazgeçilmiştir. Amma bunun bir tarihi vardır.

Bu tarihi Bahkhané Nazırı Ali Rıza beyden dinleyelim:

Ramazanın ilk gününün isbatı İstanbul Kadılığının vazifesidir. Şabanın sonunda şüpheli günün gecesi kadı ile memurları Şeyhülislam dairesinde bulunurlar. Nitekim 1878 de Kadı Efendi dairesinde devlet ricalinden davetlilere ve ilmiye memurlarına mükellef bir ziyafet çekilir. Bu yüzden kiralık mobilya, takımlar ve yemekler için epey masraf edilir. Misafirler resmi binişlerini giyerler. Yemekten

çelleri... Türlü pestiller, kangal kangal sucuklar, pastirmalar. Artık, Ramazan eni konu gelmiştir.

Eğer müsaade ederseniz, size burdan kırk yıl önce oynattığım bir Karagöz çadırının kapısındaki ilânının da bir örneğini vereyim.

Hayalî Şehir
Küçük Ali Efendi
BU GECE
saat 3 de

MANDIRA SAFASI
4 Perde

Balet **Kantolar** **Çengi**
1 perde **3 perde** **1 perde**

Perde aralarında ve perde açılmazdan evvel 5 kişilik bir incesaz tarafından terayı âhenk edileceğinden teşrifte rağbet buyuracak erbabı zevkîm ezher cihet memnun kalacakları bedihidir.

sonra büyük salona alınır. Herkes eski minderlere oturur.

İstanbul'da ilk gece ayını görebilmek mümkün olan yerler Beyazıt'de yangın kulesi, Süleymaniye, Fatih Sultan Selim, Cerrahpaşa, Edirnekapısı minareleridir. Oraya hususî memurlar gönderilir. Cami hademesi ve meraklılar da bulunur. Yeni ayı görenlerden iki kişi salona girer. Tasavvurî bir dâva tertip olunur. Buna göre dâvacı tarafından 1296 Şaban ayı sonuna kadar hükmü olan borcun, geri verilmesi istenir. Bu da bir mercan tesbihi bedeli olan yüz kuruştur. Kadı borcun ödenmesi için yeni ayın girip girmediğini sorar. Dâvacı da yeni ayı gören yeni şahidi gösterir. Bunlar huzurda güneşin batışından 3 dakika sonra mübarek hilâli gördük. Bu gece 1878 Ramazanı başlangıcı olduğuna şahadet ederiz, derler. Bu isticvaba son derece itina olunur. O kadar ki hilâlin açık bulunduğu taraflara kadar sorulur. Şahitlerin tezkireleri bitince Kadı Efendi Ramazanın biri olduğu meydana çıktı. Borçlu tesbih borcu olan 100 kuruşu alacaklıya ödeyecektir.

Bu karar âminâ kadar Babı Fetva büyük kapısı kapalıdır. İlâm çıkıncaya kadar harice birşey söylenmez. Süleymaniye baş mahyacıları kapıda verilecek işareti beklemektedir. Muamele tamam olunca mahyacı başı, elindeki kandille minareye işaret verir. Hazırlanan ilâm sadrazama gönderilerek bahşis istenir. Hatta bir seferinde sadrazam Ali Paşa 50 altın vermiştir. Süleymaniye camii kandilcileri de aldıkları işaretlerle minareleri aydınlatır ve bunu gören diğer minareler de kandillerini yakarlar. Bekçilerin davulları yarın Ramazandır diye ilân ederler ve o gece yatış ile beraber ilk teravih namazı kılınır. Bu merasimle Ramazan ilân olunur!..

Türk Halk Çalgıları :

YİNE KOPUZ ve YELTEME (ÜZERİNE)

Prof. Mahmut R. GAZİMİHÂL

Dergimizin 104. sayısında çıkan "Baş ozan Korkut Ata ve onun yelteme kopuzu," başlıklı yazımızda (Mart 1958) kısaca şöyle demiştik: Dede Korkut hikâyelerinde sözü geçen ozan kopuzu Anadolu'da "saz," genel adıyla kullanılan uzun saplı çalgıların atasıdır. Evliya Çelebi Tuna serhat illerinde pek yaygın kopuz adı bir çeşitten överek ve tarif ederek bahsederken "Anadoluda mislini görmedim," diyor. Bu demek Anadolu'da kopuz görmedim demek değildir. Kopuz genel adının XVII. yüzyılda artık ihmale uğrayarak yerine "saz," genel adının tercih edilmiş bulunduğu ancak delâlet edebilir. Evliya Çelebi tarihi barbat adı takılarak Muğla'da çıkarılmış bir çeşiti tarif ederken de "kopuz gibidir," diyor. Halde Anadolu'da barbat adında bir saz yok, fakat meselâ bağlama var ki Evliya Çelebi bu isimden haberdar görünmüyor. Tel çeşitleri gibi adlar da çağdan çağa değişikliğe uğramış; mesele bundan ibarettir. **Yelteme adı** da ülkemizde çok yaşadı, fakat artık yurtdışı izi yok, yahut bir bucakta var da bizler bilemiyoruz. **Yeltemek** fiili halk dilinde vardır.

Bugün "yelteme," hakkındaki eski bir kaydı hatırlatacağız. Topkapı Sarayının hazine kütüphanesinde 1344 numarayla el yazması saklı 1580 tarihli III. Murat sürnamesinde müellifi olan Numan Çelebi yer yer sazanelerden söz açmıştır: 89, 141, 165, 181 ve 211. sayfalarındaki manzum kısımlarda kopuz adı tam onbeş kere ve şunda "yelteme," geçerek kopuzla olan birliğinin devam ettiği anlaşılıyor (S. 181 — 182).

Daima olsa musahib nola dildâre kopuz
Her ne telden çalar isen uyar ol tare kopuz

Ey tabî-i dil ü cân nabzını tut halini sor
Eğilir hasta olup dert ile biçâre kopuz

Âşkın gibi döğür daireden göğsünü def
Her ne dem cevrin elinden gele güzlâre kopuz

Düşürüp kendi havasına ikiz yeltemesün
Kıldı ol yâr-ı kamer çehreyi âvare kopuz

Yalvarup gâhi dizin gâhi elin öpmez idi
Âşık olmasa REVANÎ o cefakâre kopuz.

Şiir 1524 te İstanbul'da ölen Edirneli Revanî'nindir. "Kopuz her ne zaman ki cevrin elinde güzlâra gelse, kendi havasına yeltemesini ikiz düşürür," diyor; yani, söyleyen sese yelteme ikizlik (eşlik) ediyor. Kopuzu kimi öven, kimi aşağılık tutan şairler var. Revanî onu en çok şevdendir (İşretname'den):

Götürüp mihri felek bezm-i cihandan kopuzu
Başladı çalmağa şestâr yine halkı âlem.

Kopuzun revaçtan düşmiye başladığını ve yerine yine şestârın revaç bulduğunu hayıflanarak haber veriyor.

Çağdaşı Figanî'nin şu beyitinde "yeltete," sözü geçiyorsa da, o, yelteme kelimesinden başka ve anlamı meyl ve incizap demektir (Surname, s. 141):

Çeke düzen ile gerip göğsünü kanun gibi
Mutribin yeltesine uydu zarifane kopuz.

Tekrar edelim ki Evliya Çelebi yelteme sazını yeni düzen telleriyle tarif ediyor; Dede Korkut hikâyelerinde adı geçen yelteme kopuzunun yeni düzenlisi işte bu olmuştu.

Kopuzdan yaşayan izlere gelince: evvelce bu sütunlarda arzettiklerimizden başka yeni bazı izler daha bulduk. Onları başka bir yazıda hatırlatacağız. Şimdilik dostum sayın İhsan Hınçer'in himmet edip bileninden not ettiği üç maddeyi işaretlemekle yetiniyorum:

1) Kağızman havalisinde "saz, a hâlâ kopuz diyorlar.

2) Sivas, Tokat ve Yozgat taraflarında zuval deyneğine, yani eski döğüş deyneğine ucu topuzlu olduğu için kopuz diyorlar. Teşbihtir.

3) Yine oralarda çakmaklı ve kabza kısmı topuzlu tabancaya da teşbihten kalma bir hatıra halinde kobuz deniliyor.

Ş. Sami merhum karpuz biçimli şeylere kopuz denildiğini kendi kamusunda yazmıştır. **Kopuz**, topuz gibi gürbüz bir sözdür. Sazın teknesi toparlaklı: yarım küre biçimli.

Yukarıda geçen Figanî'nin beyitinde

Yazan: Mehmet CANDAN

1 — Yağmur yağmamasının sebebi; küçüklerin büyüklere saygı göstermemesi, fuhsun, hırsızlığın ve cinayetlerin çoğalması; dini vazifelerin yapılmamasıdır.

2 — Herkes yağmur duasına çıkabilir, fakat en çok yetim çocukların, dul kadınların, yaşlı erkeklerin duaları Allah yanın da makbul sayıldığından bu gibiler yağmur duasına götürülür, bunların başında da bir hocanın bulunması şarttır.

3 — Dua yerleri türbeler, bölgenin en yüksek noktalarıdır. Fakat yağmur duası için türbeler önünde toplanılması tercih olunur. Bu sebeple çok defa birkaç saatlik yerlere kadar yürünerek gidilir. Türbede yatan velinin ruhaniyetinden fayda beklenir. Veliye yalvarılarak Allaha'tan af ve mağfi-ret için tavassutu istenir.

4 — Yağmur duasına çıkılması için bir gün önceden hazırlık yapılır, çocuklar o gece mektepte yatırılır, gece yarısı kaldırılarak "Allah bize ver rahmet amin", tarzında hep bir ağızdan yüksek sesle dua okunarak dua yerine götürülür. Dua yerinde başka başka noktalardan ateşler yakılır, hafızlar Kur'an okurlar, vakit gelince cemaatle namaz kılı-

kopuz sazının yerine şestar geçtiğinden dolayı şairin şikâyet ettiğini okuduk. Şestarın da haddizatında kopuzun altı telli-sinden başka bir şey olmadığını buraya ilâ-ve edelim. Hattâ, Yunus Emre,

**Ey kobuz ile çeşte
Aslun nedür bu işte
Sana sual soraram
Ediver bana üşte**

mısralarıyla başlayan şiirini şöyle bağ-lıyor (XIV. yüzyıl başları):

**Yunus imdi Sübhânı
Vasfeylegil gönüde
Ayrı degül âristen
Bu kobuz ile çeşte.**

Hakkı vardı, çünkü iki saz arasında tel sayılarından başka bir fark bulunmuş olabileceği tasavvur edilemez. Şekilleri bir-di.

Şu eski yazımıza bakılabilir: **Kopuzdan son hatıralar** (T.F.A.) sayı 2, Eylül 1949).

nr. Sonra herkes birbirile helâllaşır, tövbe-ler edilir. Dış elbiseler ters giyilir, başlar açılır. İmam veya hoca yüksek sesle duaya başlar, Eller her duada olduğu gibi ileri uzatılırsa da avuçlar ve parmak uçları yere çevrilir. Herkes ayakta Allaha'tan af diler. Duaya çıkılırken süt emen buzağılar ve ku-zular analarından ayrılır. Yaradana karşı işlenen günahlar önünde nedamet gösteri-lir, göz yaşları dökülür, amin feryadı gök-lere yükselirken bir taraftan da hayvanlar da bağırırlar.

5 — Umumi duadan sonra nohut ve fa-sulya tanesi büyüklüğünde yetmiş bin taş toplanıp sayılır, her birine ayrı ayrı dua okunur, üflenir, bunlar bir çuval içine ko-nulup çuvalın ağzı bağlanır ve çuval çayın belli bir yerinde suya bırakılır. Yetmiş bin taş alınır, şekil ve renk aranmaz, beyaz ve siyah her küçük taş bu iş için elverişli sa-yılır.

6 — Dua yukarıda anlatıldığı gibi toplu olarak yapılmakla beraber, herhangi bir şahıs hususi surette yağmur duası yapabi-lir: Bunun için herhangi bir koyun kafa-sına dua yazıyıp kafa suya atılır. Bu tak-dirdir yağmur yağdığı tecrübe ile sabittir. Dua sırasında veya dua günü yağmur ya-garsa duanın kabul edildiği, aksi halde du-anın kabul olunmadığı kanaati vardır.

7 — Yağmur duasına çıkılırken çok ke-re birkaç köy halkı birleşir. Çünkü kala-balıkla yapılan duanın daha çok tesiri ol-duğu söylenir.

8 — Şu malûmatı aldığım yetmiş yaş-larında köylü kadın, çocukluğunda iki defa yağmur duasına götürüldüğünü, duaya gidil-diğinde gökte küçük bir bulut veya yağmur alâmeti olmadığı halde duadan sonra ha-vanın kararıp yağmur yağmaya başladığını gördüğünü, hatta bir defasında adamakıllı islandığını söylemiştir.

9 — Aynı kadın, okunarak çuval için-de suya bırakılan yetmiş bin taşın yağmur yağmaya başlayınca sudan çıkarılması ge-rektiğini, eğer taşlar sudan çıkarılmazsa her tarafın su altında kalması ihtimali oldu-ğunu da sözlerine ilâve etmiştir.

Yazan: Seyfettin ŞİMŞEK

Hele eski Gardistler, hayalseverler bu — kalpakları muhafaza edelim — deyip duruyorlardı. Buna mukabil İngilterede Nylon Sanayii ise, ayı postu yerine naylon-dan imal edilmiş kalpakların kullanılma-sını ileri sürmekte idi.

Bu tartışmaya ayı postundan kalpak mü-tehassısı Mr. Silberston da karışmıştı. Mr. P. Silberston sülâlece ayı postu kalpağı uzmanı idi. Onun büyük babası 1860 yılın-da Rusyadan İngiltereye mütehassıs olarak gelmiş ve sırf Hassa Alayı için kalpak ima-lâthanesini kurmuştu. Mr. P. Silberston son defa verdiği bir beyanatta şöyle demişti : (Fîlvâki Hassa Alayı mensuplarının bu gün giydikleri ayı postu kalpağı etrafa fena bir koku yaymaktadır.)

Buckingham Sarayındaki Hassa alayı mensuplarının giydikleri kalpaklar her iki yılda bir tamir edilip temizlenir ve parla-tılır. Bir kalpak aşağı yukarı 50 yıl kulla-nılır. Mr. P. Silberston'un etinde 1914 yılın-dan kalma bir kalpak hâlâ şapa sağlam durmaktadır. Keza Kraliyet Sarayında da mezkûr kalpaklar nesilden nesile intikal et-mektedir. Ve şimdi Edinburg Dükünün en-sesini gıcıklayan kalpağı da Kral Edward VII. zamanından kalmadır. Dükün iki tane kalpağı vardır. Geçenlerde bu kalpaklardan birisi tamir edilmek üzere mütehassıs Mr. P. Silberston'a gönderilmişti. Mr. P. Silber-ston, mezkûr kalpağı tetkik ettikten sonra — Bununla güzelce futbol oynanmış — de-di ve kafasını sallayarak kalpağı tamire ge-tti. Prens Philipp'in kalpakları tabiidir ki ileride prens Charles'a miras kalacak ve o da bunları giyecektir.

Keza Edinburgh Dükü, kalpağı giydiği zaman uzun tüylerin gözlerine batmasından da şikâyet etmektedir. Ancak mütehassıs Mr. P. Silberston, Dük'e şunları söylemiş-tir: "— Hassa Alayı mensuplarının illâ etra-fını görebilmeleri için kalpaklarını kaldı-rmaları nizamname gereğince yasaktır., Za-valhî Dük, bu nizamname karşısında da boy-nunu bükmüş ve hayatı boyunca bu kal-paktan kurtulamıyacağına zahip olmuştur. Hassa Alayı mensupları ilk defa Waterloo

harbinde ayı derisinden mamûl kalpaklarla görülmüşlerdir. Ve bunlar, Waterloo'da ha-kikaten kahramanca savaşarak ölmüşler. Mareşal Blücher'in yetişmesine kadar cep-heyi tutarak en nihayet Napoleon'un mağ-lup olmasını hazırlamışlardır. 1822 yılından itibaren de Hassa Alayının bu kalpakları giymeleri kanunlaşmıştır.

5.) FES: Memleketimizde kavuk giyme âdetinin kaldırıldığı 1828 yılından şapka ka-nununun çıktığı 1925 yılına kadar, yani doksan yedi yıl başta taşınmış olan kırmızı renkli ve silindirik şekilde bir başlık ki adı-nı ilk yapıldı giyildiği Afrika'daki Fas memleketinden almıştır. Fes, daha önceleri Faslılar vasıtasıyla Yunan adalarındaki bir kısım Rumlar tarafından kullanılırdı ve hatta İstanbul'da bile fes giyenler vardı. Ancak onun resmi başlık olarak kabulü, İkinci Mahmut zamanındadır. Sultan Mah-mut II. Yenigeri ocağını ortadan kaldırdığı esnada Kaptanı Derya bulunan Koca Hü-srev Paşa (ölümü 1854), Tunustan aldığı bir miktar fesi kalyoncu neferlerine giydirmiş ve selâmlık resmine çıkarmıştı. Padişah da bunları görenek pek beğenmişti. Bunun üze-rine başa giyilen eski kavuk ve külâhların yerine kırmızı fes'in giyilmesini emretmiş-tir. (Lütfî Tarihi)'nin ikinci cildinin zeylin-de yazılı olan 1828 tarihli kıyafet nizamna-mesine göre Sadrazam ile Sadrazam kay-makamının başlarına kenarları işlemeli fes giymeleri, diğer vezirlerle bütün sivil me-murların işlemesiz, düz fes giymeleri emre-dilmişti. 25.11.1925 tarihinde çıkan şapka kanunu ile Türkiyede fes yasak edildi. Fes-ler, vuruıldıkları kalıba göre az çok de-ğişik biçimler alır ve bunlara "Mahmudiye, Mecidiye, Hamidiye, Zuhaf, Sıfır numara, Fino ve Dar Beyoğlu, gibi isimler verilir -di. Feslere muhtelif tarihlerde biçimleri de-ğişmiş olan püsküller de takmak âdeti. Mi-sır, Suriye gibi hâlâ fes giyen bazı memle-ketler vardır. Fes üzerine sarılan Sarık ise, Şark dünyasınca "Kefeni başında taşımak, gibi bir âdetten doğmuştur.

6.) TARPUS: (Tarbouch; Tarbouche) . Vaktiyle Türkler ve Yunanlılar tarafından

kullanılmış mavi ipek püsküllü kırmızı bir takkeye Tarpuş ismi verilmişti. Bugün giyilmemektedir.

7.) **TAKKE:** (Calotte). Başa geçirilen ve çoğu yarım küre şeklinde olan ince ve hafif bir başlığa takke denilmektedir. Eski Romalılar ipekten ve pamuktan yapılmış takkeler kullanmışlardır. Bugün yaşlı insanlar evlerinde başlarını soğuktan korumak için kullanılmaktadırlar. Gece bile bununla yatanlar çok vardır. Diğer taraftan takke bugün namaz kılınırken başa geçirilen bir başlık olarak giyilmektedir.

Takke hakkında söylenmiş Türk atasözlerinden bazıları da şunlardır:

- Al takke, ver külâh.
- Fârfaralıkla takke kapılmaz.
- Kelin ayıbını takke örter.
- Takke düştü, kel açıldı.
- Takke kalıbı dar geldi.
- Takke başını sıktı.
- Vaktini gözeten çok takke kapar.
- Takke kapar çaylak.

8.) **HOTOZ:** (Sorte de coiffure de femme, bonnet, hotoz.) Hotoz kelimesi Çagataycada (Kotas) kelimesinden alınmıştır. Eskiden Türk kadınlarının süs için saçlarının üstüne taktıkları türlü renkli ve biçimde yapılmış küçük ve zarif bir başlığa (Hotoz) ismi verilmişti. Kayık hotoz, küp ka-pağı hotoz ve saraylı hotozu gibi çeşitleri vardı. Hotozların elmaslarla, kıymetli taşlarla donatıldığı da olurdu. Kelime Orta Asya doğusunda bulunan ve kuyruğu at kuyruğuna benzeyen Çagatayca kotes adı verilen bir mandanın isminden alınmıştır. Eski Türkler bu mandanın kuyruğundan tuğlar yaparlarmış.

Sarığı arar hotozu kondurur. Diye bir Türk Atasözü de vardır.

9.) **KÜLÂH:** (Bonnet de forme conique). Eskiden erkeklerin giydikleri ve bazı defa üstüne sarık da sardıkları ucu sivri başlığa külâh denilirdi. Eskiden bir işten çıkarılmış ve rütbesi kaldırılmış olanlara (keçe külâh) denilirdi. Şöyle ki, rütbesi kaldırılan insanın alâmeti olan kavuğu da alınır, bu suretle işten tardedilenler, kavuğunun içindeki keçe külâhla bırakılmış olurdu. Kelle sağ olsun cihanda bir külâh eksik değil. Sen, onu külâhıma anlat... gibi

halk tekerlemeleri de vardır. Bir karışık - lıktan faydalanarak veya dalavere yaparak bir işin başına geçmeğe de (külâh kapmak) tâbir edilmektedir. Külâh hakkında söylenmiş bir çok Türk atasözleri vardır. Bunlardan bir kaç tanesi aşağıdadır:

- Ali'nin külâhını Veli'ye, Veli'nin külâhını Ali'ye giydirir.
- Al külâhını eyvallahı dahi içindedir.
- Al takke, ver külâh.
- Çektim yünü, teptim keçe oldu, bozdum külâh.
- Deveye külâh, horozu peçe giydirir.
- Ecinniye külâhı ters giydirir.
- Gece silâhlı, gündüz külâhlı.
- Hızır bulsa külâhını kapar.
- Teptim keçe, sıvılttım külâh.

10.) **YAŞMAK:** Eskiden kadınların (ferace) denilen harmanı ile örttüğüleri de - virde, yalnız gözleri açıkta kalmak üzere başlarına örttüğüleri beyaz ince bir örtüye yaşmak denilmektedir.

11.) **BERE:** (Béret). Sipersiz, yumuşak bir çeşit başlıktır ki, daha çok kışın ve yaşlı erkekler tarafından giyilmektedir. Küçük çocuklar da bere giymektedirler.

12.) **KUKULETA:** (Kelimenin aslı İtalyancadır. Fransızcası (Capuchon)dur. Yağmurluk veya palto gibi bir giyeceğe eğreti dikilmiş bulunan ve ucu sivri bir nevi başlıktır. Yağmur ve soğuk havalarda başa giyilmektedir.

13.) **KASKET:** (Casquette). Kelimenin aslı Fransızcadır. Önü siperli ve çok defa köylüler, iş adamları, yolcular, askerler ve avcılar tarafından giyilen bir başlıktır.

14.) **ŞAPKA:** (Chapeau). Şapka da insan başını soğuktan ve güneşten, saçları tozdan ve kirden korumak için başa giyilen bir giyim eşyasıdır. Kelime aslında Macarca - dır. İlk çağlarda Grek ve Latinler unumiyetle başı açık gezerlerdi. Harplerde kullanılan miğferler (Çelik başlık), sonra şekil değiştirmiştir.

Sümer kıraliçesinin, artık klâsik olmuş meşhur resmindeki geniş kenarlı şapkaya bakılırsa, şapka giyimi çok eskidir. Bundan sonra, Girit adasındaki Knossa harabelerinden çıkarılan ve âlimlerin (Parisli kadın) dedikleri minimini heykelin başındaki ve kadın yüzünü iki tarafından kapayan güzel

şapkası da, kadın şapkalarının eski bir giyim eşyası olduğunu göstermektedir. Fakat daha sonra, kadınların başlarına şapka giymek âdeti kaybolmuş gibi görünmektedir. Eski Yunanistanda kadınların bir tülle başlarını örttüğüleri rivayet edilmektedir.

Şapka giyme modası eski Roma'da meydana çıkmıştır. Sümerlilerin ve Giritlilerin güzel kadın şapkalarını Romalılar bilemediğinden, Romalı kadın, şapkasını önceleri hotoz şeklinde icat etmiştir. Sonra bu hotoz şekli yavaş yavaş yükselmiş ve daha sonra da şimdi en yeni moda diye giyilen türlü türlü şekillerde şapkalar yapılmıştır.

Eski Yunanlılar da yolculuk esnasında önden iple çeneye bağlanan ve icabında arkaya atılan kenarları geniş yassı bir başlık kullanırlardı. Şapkada çeneye bağlanan bu ip hâlâ bazı şapkaların kordelâ kenarlarında vardır.

Orta çağda şapkalar tüyler konuldu. Bu suretle tüylü şapkalar meydana çıktı. İngiliz erkekleri ava çıkmayı sevdiklerinden, düşerlerse başlarını korusun diye, şapkalarının tepesini yükseltmişler, at üzerindeyken uçmasını diye kenarlarını daraltmışlar, bundan da silindirik şapkalar meydana gelmiştir. Şapkaların yanındaki kordelâ eskiden hep bir ölçüde olan şapkaları müşterilerin başına göre boğup ayarlamak için kullanılırdı. Bugün her başa göre ayrı numaralı şapkalar yapıldığı halde kordelâ yerinden atılmamış bir süs olarak yerinde kalmıştır. Kordelâsız şapka göze pek çirkin gelmektedir.

Birinci Dünya Harbinden evvel, bizim o devirde (modistralık) dediğimiz, kadın şapkacılığı gayet güç, ince bir sanat sayılırdı. O zamanlarda kadınların hazır şapka almaları, hazır elbise giymek gibi sayılırdı. Elbise her kadının vücuduna göre biçilmek lâzım olduğu gibi, şapka da her kadının simasına göre yapılması lâzımdı. Harpten sonra bu usul terkedildi. Şapkalar önceden hazırlanıyor ve şapka almağa gelen hanımlar da yapılmış modellerden birini seçerek şapkasını almaktadı. Ancak kadın şapkası, her kadının kendi başına göre yapılmadıkça kadının kendi saçlarının simasına verdiği güzellikle iktifa etmesi pek tabiidir. Kadın şapkası, hususi yapılsa gerçekten

güzellik verecek bir süs olur. Hazır şapka onu giyen kadının başında faydasız bir yük olur.

Eskiden bizde kadınlarımız şapka giymezlerdi. Ancak çarşaf ve manto devrinde önce Türk kadınları başlarına hotoz giyerlerdi. Şeffaf bir gaz bezi kolayca batırılarak ondan hotozun üzerine başa yaşmak bağlanır, arkaya ferace denilen en güzel ipekli kumaştan manto giyilirdi.

Bugün hanımlar için şapka, soğuktan ve güneşten korunma eşyası değil, daha güzelleşmek ve süslenmek vasıtası haline gelmiştir.

Erkek şapkası ise, kadınmıki gibi sadece bir süs değil, erkeğin başını yazın güneşten ve tozlardan, kışın da soğuktan korumak için lüzumlu bir giyim eşyasıdır.

Bugün saçları açık gezen kadın, güneşte isterse küçük şemsiyesini açar ve kendisini güneşten koruyabilir. Fakat erkeklerin güneşte şemsiye açması modası çoktan geçmiştir.

Türkiye'de şapka, 25.11.1925 tarihinde B. M. M. ce kabul edilen (Şapka kanunu) ile resmen giyilmeğe başlanmıştır.

Fransa kralı Henry IV. (1553 - 1610) hakkında şapka üzerinde söylenen şu fıkrayı da burada kaydedelim:

Fransa Kralı Dördüncü Henri, ormanda atla gezerken kendisini tanımayan bir köylüye rastladı. Köylü onu selâmlayıp:

— Bugün kral buralarda geziyor mu, gördünüz mü? Diye sordu. Dördüncü Henri:

— Hayır dedi. Lâkin benimle beraber gel. Rastlarsak sana gösteririm.

— Peki, onu nasıl tanırız?

— Bir toplulukta herkes şapkasını çıkaracağı zaman kimin başında şapkası varsa kral odur.

Biraz sonra maiyeti krala rastlar. Herkes şapkasını çıkarır. Köylü oralı olmaz. Dördüncü Henri:

— Şimdi kralın kim olduğunu anladın mı? diye sorunca köylü saf şu cevabı verir:

— Kim olacak. Ya sen, ya ben!

(1) Bursa Arkeoloji Müzesi'nin folklor salonunda bu rafların çok güzel örnekleri vardır.

ESKİ İSTANBUL TÜRKÜLERİ

Behice KÖPRÜLÜ

I

Bahçenizde bülbül müdür şakiyan
Kimdir kuzum seni benden sakman
Kolu kopsun şu siyahı dokuyan.
Giyme kuzum, giyme sen şol siyahı.

Varmayayın yollarımız kesilsin
Söyleşmeyim masayiler basılsın
Hep rakipler koz dalına asılsın
Giyme kuzum, giyme sen şol siyahı.

Hep güzeller allar giymiş geziyor,
Kırpikleri kalem olmuş yazıyor
Bu aşkın mecnunu olmuş sızlıyor
Giyme kuzum, giyme sen şol siyahı.

Gökyüzünde şemsi mahı seversen,
Yeryüzünde kiblegâhı seversen,
Kaçma güzel gel Allâhı seversen
Giyme kuzum, giyme sen şol siyahı.

II

Bilmem elâ gözlü yârim
Günden güne artar zarım
Aklım, fikrim, ihtiyarım
Ede değil nicideyim.

Yavrum yadlarla salunur
Korkarım aklım alunur
Alemde neler bulunur
Gönül almaz nicideyim.

Bu olur biter iş değil
Avare gönül hoş değil
Derdim bür değil, beş değil
Binâ aşî nicideyim.

Yazılanlar gelir başa
Yalan değil bu söz haşa
Ben ölürsem yazın taşâ
Tarih olsun nicideyim.

III

Bülbül ne inlersin dağlar başında
Bahçeler içinde gülüm var deyu
O sevdiğin gonca sarardı, soldu
Bir kez demedi bülbülüm var deyu.

Gizli gizli geldim geçtim buradan
Arif isen al haberi aradan
Seni yaratmıştır beni yaratan
Mağrur olma Sunam gülüm var deyu.

Aşıklar çekiyor çarkın gücünü
Alamadım yüreğimin öcünü

Tel tel burma saçlarının ucunu
Korkmaz mısın dilber ölüm var deyu.
Efendime muhabbetim ta candan
Mevlâm ayırmamın yarımı benden
Bir canım var esirgemem ben andan
Sat beni pazarda kulum var deyu.

IV

Ak üstüne kara yazı yazarım
Şunda bir yavruda kaldı nazarım
Mecnun oldum dağ başında gezerim.
Bakın dostlar sevda bana nişledi
Aklım aldı beni mecnun eyledi.

Bir giderim, bir ardına bakarım
Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim
Onbir aydır hasretini çekerim.
Bakın dostlar sevda bana nişledi
Aklım aldı beni mecnun eyledi.

İki derya arasında gemim var
Yüreğimde dürlü dürlü gamım var
Şu cihanda senden gayri kimim var
Bakın dostlar sevda bana nişledi
Aklım aldı beni mecnun eyledi.

Mezarımı yüksek yere kazınlar
Tarihimi süllüs yazı yazınlar
Yarımın köşkünden bana baksınlar
Bakın dostlar sevda bana nişledi
Aklım aldı beni mecnun eyledi.

V

Şu âlemde bivefa yâr elinden
Ne dertler çekmişim kadrım bilinmez
İki gün gülsem de üç gün ağlarım
Akan bu çeşminin yaşı silinmez,
Mevlâm baksın ben âşkın haline
Yâd bülbül konmasın gonca güllüne
Mecnun serin vermiş Leylâ yoluna
Can verilmeyince canan bulunmaz.

Karlar yağar, boran kaplıyor yolum
Yârime varmağa erişmez elim
Kahpe felek bana etti çok zulüm
Yürek nasıl delik delik delinmez.

Siyah zülfü mah yüzünde bulunur
Ay buluta girmiş gibi görünür
İllerin sevdiği çıkar salınır
Benim âhu gözlüm niçin salınmaz.

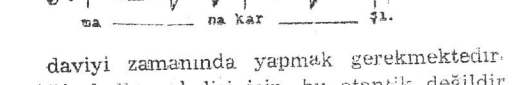
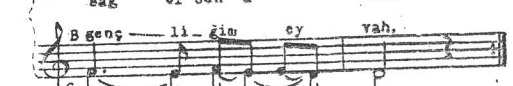
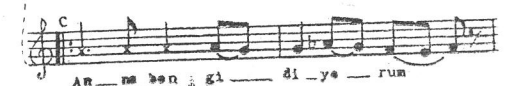
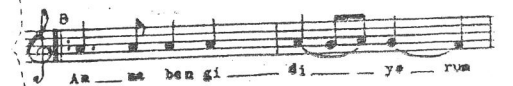
HALK MÜZİGİNDE OTANTİZM

Yazan: Veysel ARSEVEN

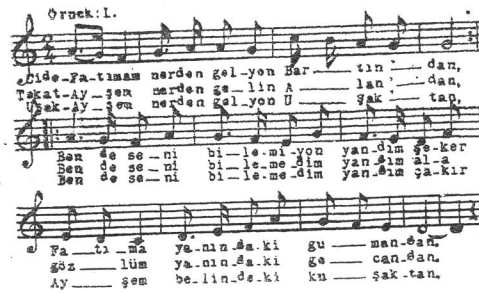
Halk müziginde otantizm konusu üzerinde sayın hocam Halil Bedi Yönetken zaman zaman durur. Durur ama, konuyu gereği gibi genişletip aydınlattığını ve doyurucu, inandırıcı örnekler verdiğini görmedim.

Gerçekten de, bu konuyu deşmek faydalı olacaktır. Otantizm bir şeyin aslı, en doğru şekli olduğuna ve bu doğruluk da vesikalarla ispat edilmek lâzım geldiğine göre, Türk halk müziginde otantizm konusu ele alınırken, ölçü ne olmak gerek? Batı'da X. yüzyıl, o zamana kadar ağızdan ağıza dolaşan halk melodilerinin türlü notasyonlarla kâğıt üzerine geçirilmiye başlandığı bir çağın başlangıcıdır. Bu bakımdan orada, örneğin XII. yüzyıldan bu yana söylenmiş ve yazılmış her hangi bir ezginin asıl (otantik) basımını bulmak, bunu, daha sonraki yıllarda yapılan değişikliklerle karşılaştırmak kabildir. Bu bakımdan Batıda, halk ezgileri için olduğu gibi, diğer müzikal sanat eserleri için de bir otantizm davası söz konusu yapılabilir, yahut da böyle bir konu üzerinde durmak, bunu bir tartışma konusu yapmak bugün için ilgi çekici olmayabilir. Oysa ki, Türk müziği için (halk müziği, divan müziği, dini veya askeri "mehter," müziği olabilir), böyle bir konu el değmemiş olarak önümüzde durmakta, (tabu)'nun gerçek değerini ortaya koyacak er kişiler beklemektedir. Yeni bir Ergenekon gerek. Ancak bunu yaparken, bilimsel düşünceye yakışır şekilde, her türlü mahallî duygulardan sıyrılmak, yarayı

babacan ve tecrübeli bir doktor ağabashi - lığı ile deşmek, teşhisi doğru koymak, te -

daviyi zamanında yapmak gerekmektedir. Bir halk melodisi için, bu otantik değildir demek kolay, ama bunun nedenini açıkla-

mak ve sonucu doğrulamak güç. İnsan ya-
nılabılır ve başkalarını da yanıtabilir.

Bizde, objektif ve bilimsel metodlarla
halk melodilerini derleme işine, Cumhuri-
yet kurulduktan sonra, ilk önce İstanbul
Belediye Konservatuvarı önyakı olmuştur.
Bu neviden çalışmaların çok kısa bir geç-
mişi var. Ondan bu yana kişisel gayret-
lerle, Halkevlerinin çalışmaları ve en son
"Halk Müziğini Derleme Heyeti" eliyle on
binlerce halk melodisi derlendi. Derlendi
ama... Aması bu yazının konusu dışına çı-
kıyor!

Demek ki bizde, otuzbeş yıl öncesine
kadar halk melodileri için sağlam ve ba-
sılı kaynaklar yok. Her şey kulaktan kula-
ğa, halk sanatçıları aracılığı ile günümüze
kadar gelmiş. Yazılı kaynaklar olmayınca
da, yurdun her hangi bir bölgesinde yakı-
lan bir türkü, sonraları haliyle mekân de-
ğiştirmiş, halkın anonim malı olmuş, dola-
yasıyla birçok varyasyonları meydana gel-
miştir. Bu hal, melodi için olduğu gibi, o
melodinin sözleri için de olmuştur. Şimdi
ayrı bölgelerde, değişik şekilde söylenen bir
halk melodisi için, bu varyantlardan han-
gisinin doğru (otantik) olabileceği husu-
sunda kesin ve peşin yargılara varama-
yız. Çünkü bir melodinin ilk çıkışındaki
doğruluğu ispatlayabilecek basılı hiç bir bel-
ge yok elimizde. Halk müziğini bir yana
birakalım, Osmanlı İmparatorluğunun asker-
î müziği olan ve bir repertuarı bulunma-
sı, bunun da basılı olması lâzım gelen meh-
ter havalalarının bile orijinalleri yok. Hep o
körolasınca tek seslilik geleneğinin zarar-
ları. Öte yandan, yüzyıllar boyunca de-
şik ağızlarla söylene söylene günümüze ka-
dar gelebilmiş bir halk melodisinin ayrı böl-
gelerde, değişik şekilde ve değişik sözlerle
söylenmesi kadar tabii bir şey olamaz. Zira
halk, sevdiği bir şeyi kolayca kendine mal
eder. Nitekim Cide'de :

Fatıma nerden gelyon Bartın'dan

Ben ile seni bilemiyon yandım şeker

Fatıma yanındaki gumandan (x)

sözleri ile söylenen türkü, Tokat'ta:

Ayşem nerden gelin Alan'dan

Ben de seni bilemedim yandım da ala-

gözlüm, yanındaki gocandan.

sözleri ile, Uşak'ta ise :

Ayşem nerden gelyon Uşaktan

Ben de seni bilemedim yandım çakar ay-

şem, belindeki kuşaktan,

şeklinde söylenir. Hatta, sayın Fuat Ko-
ray, üç sesli olarak işlediği aynı melodiyi
için:

Ayşem, ben seni bilemedim eskiden ,

Köy kızı, bak sana hayranım artık ben
sözlerini kullanmıştır. Örnek: I.

Şimdi, bu sözlerin hangisi doğru (otan-
tiktir) Bu türkü ilk önce nerede ve ne
şekilde yakılmıştır. Cide' de mi, Tokat'ta
mı, yoksa Uşak'ta mı? Derlenmiş olan on-
binlerce halk melodisi arşivlerden çıkarılıp
basılıp ilgililerin incelemelerine sunulma-
dıkça, bu konu üzerinde bir kuyumcu titiz-
liği ile işlenmedikçe, ciddi laboratuvar tah-
lilleri yapılmadıkça, her zaman tartışması
yapılabilecek peşin yargılardan şimdilik ka-
çınmalıyız. İyi ve sağlam işler yapmak is-
tiyorsak, el ele verelim, güçlerimizi birleş-
tirelim ve henüz arşivlerde saklanan halk
melodilerini herkesin faydalanacağı hale
getirelim. İş dönüp dolaşıp bir Folklor Ens-
titüsünün kurulmasına dayanıyor çünkü.

Sözü, çeşitli melodik motif farkları ile

Örnek: 3 a)

Ah sa-ri zey-bek a-man gu şağ-

la-ra- yas- la- nır a-

ma- yağur ya- şar

3 b)

Sa-ri zey-bek şu şağ-la-ra

yas-la- nır Yağ-nur ya- şar

söylenen Çanakkale türküsü üzerine vere-
ceğim notalı örneklerle pekleştirelim. Ör-
nek: II.

Öte yanda, ikisi de Sarı Zeybek adı ile
ve 9/8 lik ölçüde söylenen, sözlerinin esası

AŞIK MEYYİTİ

— I —

Yazan: Raci DAMACI

Bundan önce dergimizin bu sütunların-
da (cilt III, sayı 64—66—68—70) " İSMİ
YOK,, mahlaslı bir halk şairimizi şiirleri ile
birlikte tanıtmıştım.

Şimdi de tıpkı bunun gibi değer taşı-
yan ve kıymetli "MEYYİTİ,, mahlaslı bir
saz şairimizi daha doğrusu sazlı, sohbetli
bir dervişimizi destanları, koşma ve manzu-
melerıyla tanıtaçağım.

Bunlardan birincisi hakkın rahmetine
kavuşmuş, ikincisi ise mahlasının MEYYİTİ
olmasına rağmen bu gün yaşamaktadır.
Kendisine Ulu Tanrıdan uzun ömürler ve
sağlıklar dilerim.

Aşık MEYYİTİ'nin asıl adı Süleyman
soyadı ÖZDOLAP'tır. 1310 (1894) de Çu-
kurovada doğmuştur. Babasının adı Kadı
Diyap'tır. Şair halen Adana'dadır. Büyük
küçük sekiz çocuk sahibi ve buna yakın
sayıda torunu vardır. Bu Aşık'ın emanetleri
elime geçirdiğim 136 sahifelik şiir defte-
rinde, destan, koşma, deyiş ve ilâhilerle
dolu aşağı, yukarı 126 manzumesi olup
bunlar arasında kıymetli olanları da az de-
ğildir.

Şiirlerinin ekserisi destan ve ilâhi tar-
zında, YUNUS EMRE'nin tesiri altında ya-

bir, fakat melodileri ayrı olan iki (Türkü-
oyunu) da örnek olarak ele alabiliriz. Ör-
nek: III.

Keza "Halk Müziğinde Söz,, konulu
yazımda, başka bir maksatla verdiğim ve
(Ey Sis dağı...) diye başlayan örnek de bu
yazının çerçevesi içine girebilir.

Evet, gerek melodi, gerek sözleri için
bu havalardan hangisi otantiktir? Bu ko-
nuda daha çok örnekler verilebilir: ancak,
üzerine parmak basmak istediğim işin az
çok aydınlandığına kaniyim. Ayrıca bu
mesele üzerine sözü olanların da, yazıp çiz-
mesi, konunun daha da aydınlanması ba-
kimından faydalı olacaktır.

(x) Guma (kuma), kız arkadaş veya
erkeğin ikinci karısı.

zıldığı anlaşılıyor. Bu şairimizi; oğlu banka-
cı arkadaşım Cemal ÖZDOLAP vasıtasıyla
tanıdım. Defterini de yine bu arkadaşım -
dan emaneten aldım. İntihap ettiğim şiirle-
rini takdimden önce onunla aramızdaki
mektup muhaberetinden bir kaç parça ya-
zacağıma ki, bu parçalar şairin hakiki hü-
viyet ve maceralarını daha vazâh anlata-
caktır.

Her şeyden evvel mahlasının MEYYİ-
Tİ olması ve yaşayan bir insanın bu adı seç-
mesi dikkatimi çekmişti. Bu mahlası alma-
sındaki sebebi sordum. Bana şöyle cevap
verdi:

"Mahlasım evvelce Şırrı idi. Kelâmı Ka-
dim'de ölmeden evvel ölüm olduğunu duy-
dum. Bir gün bunu düşünürken uyumu-
şum. Rüyamda kendimi ölü gördüm. Bir
hayli cemaat toplanmış. Adıma kimi Mey-
yit, kimi Meyyiti, kimi de Süleyman MEY-
yiti diyordu. İçlerinden birisi şuna doğru
dan doğruya MEYYİTİ adını verelim ve bu
cenazeyi öyle kaldıralım, dedi. Ben bu söz-
leri işitiyordum. Yine birisi :

— Meyyiti uyan, al bu kadehte kudret
şarabı var, iç diye bağırdu ve kadehi bana
uzattı, içtim ve uyandım. Bu rüyamı Tar-
susta merhum Develi Hafız Halil efendiye
söyledim :

— Madem ki rüyanız böyledir, hayırlı ol-
sun, dedi. İşte o günden itibaren Mahlasım
MEYYİTİ olmuştur.,,

Tahsili hakkındaki sualime de şöyle ce-
vap verdi: "Okul hayatı görmedim. Bilirsi-
niz ki bizim zamanımızda çocukları para
ile okuturlardı. Babam çok fakirdi. Okuma
ve yazması yoktu. Çiftçilikle geçinirdi. Bu
yüzden beni mektebe gönderemedi. Bir ara-
ba yapan marangoza çırak verdi. Marangoz-
luk öğrendim. Şurada, burada çalışmakla
günlük idaremi temin ediyordum. Bunun için
de hayatta çok ızdırap ve çok acı günler gö-
rdüm. Başınızı ağrıtmazsam arzedeğim.

Gün oldu ki işsiz kaldım. Her şeyimi
satarak çocuklarımı küt kanaat geçindiri-
yordum. Bu yüzden bir çok borca girdim.
Yokluk her şeyden acıdır. Bir fabrikanın

süprügeci oldum.,

Bana her şeyden ziyade dost olan ve beni teselli eden bir utum vardı. Onu çalılar, onunla acılarımı unutmaya çalışırdım. Gün geldi onu da çarşıya götürüp yok pa-hasın'a sattım.,

Aşık, her ne kadar tahsili olmadığını söylüyorsa da bütün bütüne de ümmî değildir. Zira gerek defterinin ve gerekse mektuplarının yazısı aynı yazı ve aynı ifa-delidir.

Şimdi şairin: "İNSAN BİR DERYA - DIR., adlı şiirini aşağıya alıyorum :

İnsan bir deryadır gayrisi emvaç,
Âlemi kardeş bil eyle imtizaç,
Sakın sen kimseye düşmanlık etme
Hakkın emri budur her derde ilâç.

Hak sözünü anla gafletle gitme,
Kul hakkı yiyip de zimmitle gitme,
Hakkına razı ol zimmitle gitme,
Hak seni kimseye eylemez muhtaç.

Kanaat ehli ol etme şikâyet,
Her sabırda vardır lütfü keramet,
Böyle buyurmuştur Fahri Risâlet,
Hatemülenbiya Sahibül Mirâç.

Muhammet aşkıma ver selâvati,
Ölümüdür bu ömrün en nihayeti,
Çıkmasını kalbinden hak ibadeti,
MEYYİTİ başına aşkı eyle şaç.

Evvelce de söylediğim gibi şairimiz Yunus Emre'nin tesiri altındadır. İşte yine bir şiiri:

ÖZDOLAP

Dünya döner bir öz dolap,
Döndüren kudret-i çalap
Cihane sen niçin geldin?
Bilmez misin sonun harap.

Bilmez isen hak'ayetin,
Fena olur nehayetin,
Riya ise ibadetin,
Zerre kadar olmaz sevap.

Riya ehli, haramı yer,
Ben helâlden kazandım, der,
Hakka münkir, yalam söyler.,
Sorulara versin cevap.

Halkın hakkını yer, içer,
Karun gibi demez yeter.
Malı mülkü koyup gider,
Vücudunu yutar turap.

Malı varislere kalır,
İçinden bir kefen alır,
Hakkın huzuruna varır,
Şimdi gelsin versin hesap.

Tevrat, Zebur, İncil, Kuran,
Hak emrini kılmış âyan,
Uyuma MEYYİTİ uyan,
Yeter sana yeter bu hap.

Hakkikaten hayatta ıstırap ve acı çektiği için dünyaya çok küskün gözlerle bakıyor :

DÜNYA TADI

Tatmadım dünyanın yaşla tadını
Bu zatım nefisten bulmadım felah
Kervan gibi geldi geçti (bu ömür,
Olmadı bu nefsim bir ehli selâh,

Bu halim düşmüştür kal ile kile,
Karışık ahvalim acep kim bile,
Nefsi ammârenin işleri hile,
Kimlere derdimi eyleyim izah.

Bilirim kimseye kalmaz bu dünya,
Ömür gelüp geçti misal-i hülya,
MEYYİTİ uyumuş çok görmüş rüya,
Halâ uyanmamış olmuş da sabah.

(Devam edecek)

Derlemeler:

KADAMUT MANİLERİ

— I —

Yazan: Yılmaz ELMAS

Kadamut, Samsun'un güneybatısında 9,5 km uzağında Samsun - Ankara şose - sinin 500 m batısında, bir tepenin eteğinde kurulmuş; tahminen 120 hanelik bir köy - dür. Eski ve yerli olan halkı, Samsun'la daimî temas halinde olmasına rağmen âdet ve ananelerinde göze çarpacak bir de - ğişiklik olmamıştır.

Kıyafet: Erkekler, kısmen şehir kıya - fetine uymakla beraber; bazıları ve ihti - yarlar siyah ketenden yapılmış, paçaları dar ağı gayet bol pantul, aba ceket giyerler. Kadınlar, diz kapağına kadar uzanan uçları büzmeli ve lâstikli fiştan, bedene gömlek ve bele peştembal sararak giyi - nirlir. 50 - 60 sene önce üç etek giyen - ler vardı.

Evler: Keresteden yapılmış ahşap ev - lerdir. Helâları eve bitişik üst kattadır. Bazı evlerin alt katı taş duvardır. Pen - cereleri az ve küçük, evler birbirine girmiş vaziyette çok siktir. Köyün manzarası de -

nize karşı olup halkı; tütün, ekin ziraatı ve koyunculukla geçinmektedir.

MANİLER:

Maniler öz kendi yerli benliğini kay - betmemekle beraber, Karadeniz ve Selâ - nik mübadil halkının manileri yakın te - maslar dolayısıyla Kadamut manileri ara - sına girmiştir. Komşu kaza ve vilâyetlerin tesirini de görmek mümkündür.

Melodi: Bu köyde maniler ekseri; ninno, zeytinyağı, ve Karadeniz horanı ezgileri ile söylenir.

Vezin: (3—4/4—3—7), dir. Diğer ve - zin şekilleri yok gibidir.

Uyak: Manilerde en çok göze çar - pan uyak, — aaba—dır. Pek az olarak da — abab— abcb — aaaa — uyakları görü - lür..

Sayısı 500 ü aşan bu manileri, Kada - mut köyünde 1959 yılında; Süreyya Ger - çek, Hatice Kurt, Nevin Dinler, Ahmet Akar, Hüseyin Çelik, Özcan Kurt, Kadir Tünker ve Havva Aslan'dan derledim.

1 — Şu ağacın doruğu Dibindeki kovuğu Kalk gidelim kaynana, Şimdi yersin yumruğu.	7 — Altın küpe kulakta Kekülleri yanakta, Benim yarımı sorarsan Mahkemede konakta.	13 — Ay doğar aya gider Elinde maya gider, Küçükken yar sevenin Emeği boşa gider.
2 — Aşıklar yorulur mu? Her arayan bulur mu? Önüne gelen dilber, Senin dengin olur mu?	8 — Armut dibi tabaka Hoş geldin Temel ağa, Eller ne derse desin Gene sensin kaynata.	14 — Ay doğar dolunmaz mı? Bana yar bulunmaz mı? Yardan önce ölürsem Cenazem kılınmaz mı?
3 — Armudu dişledim Kıyayı gümüşledim, Ben yarımın işimini Gömlegime işledim.	9 — Ak yağmak dokuyorum Okulda okuyorum Çoktan geleceğim ama Düşmandan korkuyorum.	15 — Altın yüzük var benim Parmığıma dar benim? Koca köyün içinde Orta boylu yar benim.
4 — Altın saatim şak şak Küstük ise barışak, Aramızda deniz var Mektup ile konuşak.	10 — Ak koyun kara koyun Beni derdime koyun; Ben bu dertten ölürsem, Adımı dertli koyun.	16 — Anteresi aktandır, Ne gelirse haktandır, Benim sararıp solmam Sevip ayrılmaktadır.
5 — Armut koydum sepete Yar oturur tepede, Ben bir güzel yar sevdim Şan verdim memlekete.	11 — Anterem aktır benim Müşterim çoktur benim, Müşterim çoktur ama Akrenim yoktur benim.	17 — Aya baktım ay beyaz Kıza baktım kız beyaz, Keseye baktım para az Bu kız bana yaramaz.
6 — Anteresi bol imiş Yar sevmesi zor imiş, Bir yar sevdim ama Müşterisi bol imiş.	12 — Ay doğar aydır Allah Bu sevda nedir Allah Zenginlerin malını, Züğüde yedir Allah.	18 — Ay vurur ayan ayan Çık pencereye dayan, Geliyorum Naciyim Uykuda isen uyan.

- 19 — At başına Çemberi
İnsin beline kadar,
Gel azıcık konuşalım
Ninen gelene kadar.
- 20 — Ay doğmuştur ışıktr
Tepsi dolu kaşıktır,
Babası ne karışın
Kızın bana aşkıtr.
- 21 — Altın yüzük parmakta
Balık oynar ırmakta,
O benim nazlı yarım
Şu karşıkı konakta.
- 22 — Ay doğar ay ışığı
Elinde bal kaşığı,
Dün gece nerde idin
Koynumun yakışığı.
- 23 — Ayselimi ala bacak
Tavukları sayacak,
Arif beyin cebine
İpek mendil koyacak.
- 24 — Avara basmasıyım,
Güzeller yosmasıyım ;
Doktor bana ne desin
Sevdalık hastasıyım.
- 25 — Arpa buğday mısırı
Oldum kızlar yesiri,
Yedi kızdan iyidir,
Dul karının kısırı.
- 26 — Ay doğar ayan ayan
Yollara çıktım yayan,
Hiç düşüne girmezdim ;
Koynuna girdim uyan .
- 27 — Apteslikte tencire,
El uzatma incire,
Eğer emmim duyarsa
Asar bizi zencire.
- 28 — Al eline kavalı
Çal havahı havahı,
Bende sevdan varise,
Al karşına davarı.
- 29 — Ak şalım kara şalım
Dağlarda dolaşalım.
Sen yağmur ol ben bulut
Göklerde buluşalım.
- 30 — Ambar üstünde siyez,
Kız gerdan ne beyaz ;
Kurban olayım kâtip
Güzeli güzele yaz.
- 31 — Başındaki semsiye
Hediye dir hediye,
- Kalk giddelim sevdiğim⁴⁴
Saat geldi yediye.
- 32 — Bu gün hava serindir
İnme deniz derindir ;
Güzeller seyre çıkmış
Al yanaklı kimindir.
- 33 — Biz dikelim ilk taş
Köylü tutsun en başı,
Silsin artık gözlerden
Ana bacı göz yaşı.
- 34 — Bal koydum yesin diye
Yürekler yansın diye;
Kızlar pazara çıkmış
Erkekler alsın diye.
- 35 — Başındaki yazmanın
Çez birini bağlayım,
Söyle kimin yarisin
Oturayım ağlayım.
- 36 — Benim yarım çok güzel
Bisiklet ile gezer;
Gözlükleri takarsa
Zeki Mürene benzer.
- 37 — Bahçeye indim bayak,
Elimde gümüş dayak ;
Yarı gelmiş dediler,
Koştum yalın ayak.
- 38 — Bir sigara ver bana
Bak dumana dumana
Ne ben öldüm kurtuldum
Ne sen geldin imana.
- 39 — Bal koydum bal tasına
İrmağın ortasına ,
Beni yardan ayıran,
Ermesin haftasına.
- 40 — Bir elinde pıçak
Sanki beni vuracak ,
Korkmayın askerler
Kıbrıs bizim olacak.
- 41 — Ben bir oda yaptırdım
Camlarını taktırdım;
Yukarı mahleden geçe-
ken
- Baldırımı kaptırdım.
42 — Bahçelerde domata
Eksi olur salata,
Kızımı bana vermezse
Tırşu vursun kerata.
- 43 — Bahçelerde mor meni
Verem ettin sen beni,
Nasil verem olmayım
Veran ettin sen beni.
- 44 — Bahçelerde balsız adam
Meyvada narsız adam.
Kaleysiz kaba benzer,
Dünyada yarsız adam.
- 45 — Bahçelerde kar puslar
Evde kaldı kart kızlar,
Üçbin lira ediyor
Yeni yetişen kızlar.
- 46 — Bir elinde kumbara
İçi dolu çil para,
Erkekler şu tarafa
Şimdiki kızlar zampara.
- 47 — Cam cama eklenir mi?
Cam dibi beklenir mi ?
Yar askere giderse
Üç sene beklenir mi?
- 48 — Çıkrığın urganıyım,
Üstünüm yorganıyım ;
Hangi yola gidersen
O yolun kurbanıyım ?
- 49 — Çoraplarım yaşadı
Ayaklarım üşüdü ,
Kalk gidelim sevdiğim
Şafak yeri ışıdı.
- 50 — Denizde urganım var
Kadife yorganım var,
O yar benim olursa
Tekkeye kurbanım var .
- 51 — Denizin dibindeyim
Saatın dördündeyim ,
Eller tathı uykuda
Ben yarım derdindeyim.
- 52 — Dağdan kestim kereste
Kuş beslerim kafeste ,
Dediler yarım hasta
Yetiştim son nefeste.
- 53 — Denizin ortasında
Mum yanar sofrasında,
Benim sevdiğim yar
Samsun'un ortasında .
- 54 — Dereler buz bağladı
Avcılar iz bağladı.
Beni bir gelin kırdı
Yaramı kız bağladı
- 55 — Denizde balık yan yüzer
Ablam kendini üzer,
Hiç üzme kendini abla
Eniştem senden güzel.

(Devamı var)

TÜRK FOLKLOR DERNEĞİ KONGRESİ

Yazan: Bora HİNÇER

Türk Folklor Derneği'nin yıllık kongresi 8. Şubat 1961 günü saat 17.15 de yapıldı. İdare Kurulu Başkanı Sadi Yaver Ata-man'ın kongreyi açmasından sonra kongre başkanlığına Hikmet Turhan Dağlıoğlu, kâtipliğe de Kerim Yund seçildi.

Bundan sonra Dernek idare kurulu üyelerinden ve kurucularından , 1958 de ve -fat etmiş olan Mehmet Halit Bayrı için say-gı duruşunda bulunuldu.

Daha sonra Ataman, son çalışma dev-resine ait raporu okudu. Raporda, yapılan çalışmalar anlatılıyordu.

Üyeler, yapılan çalışmaları ve sarfiyatı yerinde buldular. Ahmet Kutsi Tecer, ça-lışmasından ve Derneği ayakta tutmasın -dan dolayı İdare Kurulunu tebrik etti. Der-neğin organı olarak, Türk Folklor Araştır-maları dergisini her türlü müşkülâta rağ-men devamlı olarak yayınlamağa muvaffak olan İhsan Hınçer de ayrıca tebrik olundu.

Bunun ardından başkan, İdare Kuru-lu'nun çalışmaları ile hesap raporunu oya sundu ve ittifakla kabul edildi. 1961 yılı bütçesi 1.000 lira gelir, 1.000 lira gider üze-rinden bağlanmıştı. Bu da aynen kabul edildi. Bu arada Derneğin, Türk Dil Kuru-mu, Millî Eğitim Bakanlığı ve UNESCO ile işbirliği yapması temennisinde bulunuldu .

Sıra seçimlere gelmişti. Yapılan se-çimlerde, yeni yıl İdare Kurulu'na, Sadi Yaver Ataman, İhsan Hınçer, Baha Arıkan, Kerim Yund, Gündüz Dumlu, Özdemir Gürsoy, Mahmut Kemal Yanbey aslı üye o-larak, Mehmet Gökalp, Vasfi Akarsu, Ad-nan Ataman, Eflâtu'n Cem Güney, İsmail Hakkı Hülâgü, Raci Damacı ve Şerif Bay-kurt da yedek üyeliğe seçildiler. Aslı mu-rakıplığa yine Hikmet Turhan Dağlıoğlu yedek murakıplığa ise Doç. Cahit Tanyol seçildiler.

TÜRK KÜLTÜR DERNEKLERİ
İSTANBUL İLİ KURULU

Halkevlerinin yerine kurulmak üzere yeniden faaliyete geçen Türk Kültür Der-neklerinin İstanbul Merkezi Yürütme Ku-rulu seçimi 23 şubat 1961 günü saat 16.30 da

Eminönü Öğrenci Lokalinde yapılmıştır. Kurucular kurulu tarafından yapılan se-çim sonucunda Türk Kültür Dernekleri İs-tanbul Merkez Yürütme Kurulu başkanlı-ğına oybirliği ile Tahsin Banguoğlu seçil-miştir.

Merkez Yürütme Kurulu üyeliklerine seçilenler ise şunlardır:

Ord. Prof. Sadi İrmak, Ahmet Kutsi Tecer, Prof. Reşat Kaynar, Nizamettin Neftçi , Oktay Akbal, Erol Ünal, Rüknettin Tözün ve Leman Erdemli.

Seçimden sonra bir konuşma yapan Tahsin Banguoğlu, Türk Kültür Dernekleri nin amaç ve görevinin Halkevleri çalışma-larına bırakılan yerden başlamak olduğunu belirtmiş ve Halkevlerinin kapatılmasını, Türk kültürüne karşı yapılmış bir "Vanda-lizm", olduğunu söylemiştir.

Bundan sonra bir konuşma yapan Çağ-lar, Halkevleri anlayışı ve teşkilâtının ye-niden geliştirilmesi için başta Devlet Baş-kanı Orgeneral Cemal Gürsel olduğu halde, MBK. ve hükümetin her türlü yardımın -dan faydalanılacağı ifade ederek, Türk Kültür Dernekleri için devlet bütçesinden ve hükümet kaynaklarından 550.000 liralık bir ödenek sağlandığını, müfessih D.P. mer-kezleri ile eski Halkevi binalarının Halk Eğitim Merkezlerine tahsis edilmesi konu-sunda bir kanun tasarısı hazırlandığını söy-lemiştir. Çağlar, "Halk Eğitim Merkezleri , Türk Kültür Dernekleri ile beraber çalışa-caktır. Topki ilk mekteplerin yanında millet mektepleri gibi, demistir. Çağlar, Maliye Bakanlığında Malmüdürlüklerine, Halkev-leri kapatıldıktan sonra müsadere edilen malların ve kitaplıkların ne durumda oldu-ğunun bir tamimle sorulduğunu ve bunla-rın Türk Kültür Derneklerine verileceğini söylemiştir.

PALERMO İL MİLLETLERARASI
FOLKLOR ESERLERİ YARIŞMASI

Palermo'nun muhtar Turizm İdaresi, Giu-seppe Pitre'nin eserini anmak ve bu büyük bilginin tetkikatının ruhuna en çok bağlı olan bölgelerden birine dikkati çekmek

kâfatı müsabakasını tertiplemektedir. Bu müsabaka, her hangi bir memleketin halk geleneklerinin tetkiklerine ve bu tetkiklerin tarihine hâdim olabilecek kitap ve yazıların mükâfatlandırılmasına matuftur.

Müsabakayı kazanacaklar sırasıyla 1 milyon, yarım milyon ve 300 bin İtalyan liretinden ibaret üç mükâfat alacaklardır.

Müsabakaya 1 Ocak 1958 tarihinden itibaren neşrolunan kitap, yazı ve denemeler kabul olunur.

Gönderilecek kitap ve yazıların en geç 31 Mart 1961 tarihine kadar Palermo'da "Azienda Autonoma di Turisimo — Sezione Premio Internazionale Pitre — Via Libertà No. 91., adresine varmış olması şarttır. Kitaplar dört, yazılarla denemeler sekiz nüsha olarak gönderilerek müellifinin müsabakaya katılmak istediğini belirten ve adresi ile doğum yerini gösteren bir yazısı eklenecektir.

Mükâfat 1961 senesi haziran ayında Palermo'da dağıtılacaktır.

EFLATUN CEM GÜNEY ve ANDERSEN ARMAĞANI

Geçen ayın 10. günü, İstanbul Gazeteciler Cemiyeti binasında bir tören yapıldı. Tören, Türk Edebiyatçılar Birliği tarafından düzenlenmişti ve büyük Masal Usatmız Eflâton Cem Güney, burada, hemen bütün ömrünü harcadığı çalışmalarının mânevî mükâfatını görüyordu. Güney, geçirdiğimiz sene de, Milletlerarası Gençlik Kitapları Andersen Armağanı Şeref Listesine 25 kişiden biri olarak seçilmişti. Bunu kendisine çok güzel, tatlı bir türkçe ile yazmış olduğu "Dede Konkut Masalları" kazandırmıştı.

Toplantıda ilk konuşmayı Vedat Nedim Tör yapmış ve özet olarak şöyle demiştir :

"Unesco'nun teşebbüsüyle kurulan Milletlerarası Gençlik Kitapları Birliği, 1956 yılından beri her iki yılda bir, seçkin bir jüri heyetinin kararı ile Milletlerarası Çocuk ve Gençlik Kitapları arasından bir esere Andersen Armağanı, altın damalyasını verir, ayrıca da 25 kitabı Andersen şeref listesine kabul eder.

1956 yılında Eflâton Cem Güney'in Doğan Kardeş Yayınları arasında çıkan "Açıl

Eflâton Cem Güney, Andersen Armağanı şeref diplomasını aldıktan sonra toplantıda bulunanlara teşekkür ederken...

Sofram Açıl, adlı masal kitabı, 1958 yılında Cahit Uçuk'un "Tümk İkizler" adlı romanı, 1960 da da yine Eflâton Cem Güney'in "Dede Konkut Masalları, şeref listesine giren "25" ler arasında yer almışlardır.

Demek ki, üç seferinde de Türk yazarlarına şeref listesine girmek şerefi nasip olmuştur. Bu, her şeydeden önce, memleketimiz hesabına öğünülecek ve sevinilecek bir olaydır. Şeref listesine iki defa girmek payesine erişen sevgili Masal Babamız Eflâton Cem Güney'i iki defa selâmlamak da boynumuza borçtur.

Bir kadın yazarımızın da bu listeye girmiş olmasına ne kadar sevinsen yeridir.

Bu olaylar bize gösteriyor ki, dilimizin Türkçe olmasına rağmen, eloğlu kaliteli eserleri arayıp buluyor. Jüri heyeti, kararlarını çeşitli dünya dillerini bilen raporörlerin raporlarına dayanarak vermektedir. Türkçe eserleri inceleyen raporör, Viyana Üniversitesi Türkoloji Enstitüsü başkanı Profesör Duda'dır.,

Bundan sonra, Devlet Tiyatrosu sanatkarlarından Suat Taşer, güzel okuyuşuyla.

Gelenekler

KANDIRA'DA KUR'A GELENEĞİ

Yazan: Muzaffer UYGUNER

Kur'a uzun ve tek düze geçen eski kış gecelerini renklendiren bir gelenektir. Kadınlar ve erkekler arasında ayrı ayrı yapılan bir eğlenceydi.

Belirli bir arkadaş ya da komşu topluluğu bir araya gelir ve kur'ayı düzenlerdi. Buradaki düzen toplantının yapılacağı yer ve akşam yemeğinde yenilecek yemekleri tesbit etmekte. Bunun için bir ilk toplantı yapılır, eğer içlerinden biri toplantı yerini sağlamış ise kâğıda toplantı için " ev, yazılmazdı. Eğer böyle bir sağlama yapılmamışsa "ev"de kur'aya konurdu. Akşam yemeği için ne gibi yemeklerin getirilmesi, yetmesi isteniyorsa katılacak insan sayısına göre tesbit olunur, küçük kâğıt parçalarına yazılır ve bu kâğıtlar torba veya şapka gibi bir şeyin iç içine konularak sıra ile çekilirdi. Böylece kime hangi yemek çıkmışsa, o akşam için o yemeği hazırlar veya hazırlatır, toplantının yapılacağı eve getirirdi. Bütün gelecekler geldikten sonra sıra ve uygun bulunacak şekilde yemekler yenirdi.

Yemek yendikten sonra eğlence faslı başlardı. Bu eğlenceler arasında türkü söylemek, hikâyeler anlatmak, temsilli oyunlar oynamak gibi çeşitli olanları vardı. Geç vakitlere kadar süren bu eğlencelerde bazan keten helvası da çekilirdi. Bazan diyorum çünkü bu iş için ayrı toplantılar yapılır ve o gecelerde yalnızca eğlenciler yapılır.

Kitaptan, Oğuz Efsanesini çok güzel canlandırmıştır.

Daha sonra, sayın Vali ve Belediye Başkanımız Tümgeneral Refik Tulga, Çocuk Edebiyatının önemini belirten bir konuşma yapmış ve şeref diplomasını Eflâton Cem Güney'e alkışlar arasında sunmuştur.

Son olarak Güney konuşarak töreni hazırlayanlara ve hazır bulunanlara teşekkür etmiştir.

Biz de, milletimizin başarılı temsilcisini candan tebrik eder, başarılarının devamını temennisiyle mutlu ve uzun bir ömür dileriz.

arak keten helvası çekilirdi. Çekilen helva da bu toplantıda yenirdi.

Eğlenceler sırasında, kadın toplantılarında def, darbuka, ut gibi çalgılar çalınır; erkek toplantılarında ise çeşitli telli sazlarla zurna çalınır.

Zamanın geçmesi ile gelişen yeni eğlence araçları bu eğlence gecelerini unutturdu. İstanbul gibi büyük bir şehrin çok yakın olması, sık ve kısa zamanda gidip insanların doğmasının da bunda etkisi olduğu muhakkaktır. Yurdun çeşitli bölge ve kasabalarında buna benzer çeşitli eğlence üyelerinin bulunduğu bilmekteyiz. Söğelişi Safranbolu'da sıra geleneği vardır. Ancak bildiğimize göre bu gelenekte yemek de ev sahibi tarafından hazırlanmaktadır. Bu bir ayrılık noktası olarak görülmektedir.

